

## АМБІТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЯКІСТЬ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

*У даній статті зроблено спробу висвітлити теоретичні аспекти сутності поняття «амбітність» як важливої морально-психологічної якості майбутнього офіцера-прикордонника, що спонукає до правильної постановки професійних цілей та їх досягнення, отримання нових знань, саморозвитку та впливає на продуктивність управлінської діяльності в структурних підрозділах Державної прикордонної служби України.*

**Ключові слова:** амбіція, амбітний, професіоналізм, мотивація, креативність, оптимізм, відповідальність, наполегливість.

**Постановка проблеми.** Розглядаючи амбітність як професійно важливу якість особистості, необхідно відзначити, що вона є складним комплексним поняттям, що включає в свою структуру зовнішні соціально значущі детермінанти, а так само внутрішні фізіологічні та психологічні властивості особистості. На сьогоднішній день у системі підготовки офіцерів-прикордонників набуто значного досвіду, проте ведеться пошук нових підходів до їх професійної підготовки. Складність завдань, ситуація, що склалась в Україні, висуває сьогодні високі вимоги до майбутніх офіцерів-прикордонників щодо оволодіння військово-професійними навичками в управлінській діяльності та формування в них високої внутрішньої культури, здорової амбітності, відчуття патріотизму та вміння ефективно взаємодіяти з колегами та підлеглими.

**Мета статті** – висвітлити теоретичні аспекти сутності поняття «амбітність» як важливої морально-психологічної якості майбутнього офіцера-прикордонника, що впливає на продуктивність управлінської діяльності в структурних підрозділах ДПСУ.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Фундаментальні дослідження процесу формування здорових амбітних якостей, як сфери наукових знань, в нашій країні все ще відсутні. Поняття амбітності в психології практично не розроблялося, оскільки довгий час вважалося негативною якістю особистості.

Окремі морально-психологічні аспекти, спрямовані головним чином на дослідження професійного становлення, розвитку і самовдосконалення особистості, професійної культури, формування лідерських якостей розглядали у своїх дослідженнях Є. М. Потапчук, О. П. Макаревич, В. Г. Кохан, Сафін О. Д., Ягупов В. В. та ін.

**Виклад основного матеріалу.** Розглядаючи амбітність як професійно важливу якість особистості, необхідно відзначити, що вона є складним комплексним поняттям, що включає в свою структуру зовнішні соціально значущі детермінанти, а так само внутрішні фізіологічні та психологічні властивості особистості.

У ході теоретичного аналізу можна констатувати, що амбітність як якість особистості по-різному трактується в українській і англійській мовах. Амбітність походить від слова амбіція, яке в свою чергу походить від латинського «ambitio» «ходіння навколо, круговий рух, честолюбство, марнославство», з латинського «ambire» «обходити, огинати». В українській мові амбіція запозичена через польське «ambicja». Амбіції – це мотиви людини, фундаментом яких є потреба успіху. У словнику російської мови С. І. Ожегова амбіції традиційно негативно забарвлені: 1) загострене самолюбство, пихатість, чванство, 2) претензії, претензії на щонебудь. Водночас у західних країнах амбітність однозначно зараховується до людської гідності, маючи на увазі прагнення до досягнення цілей, вимоги зовнішніх знаків поваги та пошани. У багатьох європейських країнах слово «амбітність» має позитивне значення, і вважається основною рисою процвітаючої особистості. В Україні слово амбітність не так

давно набуло позитивний характер. Амбіційна людина прагне до більшого і кращого, ніж має на даний момент, що дуже важливо для досягнення поставлених цілей. Навіть якщо людина нічого собою не представляє, але має завищену самооцінку і вміє себе зарекомендувати, вона отримує цілу низку переваг. А людина з відмінною освітою, душевними якостями, але за відсутності амбітності і бажання домогтися кращого, може дуже довго займати невисоку посаду, так як вона себе недооцінює. Звичайно, найкраще, якщо такі якості, як амбітність, впевненість в собі поєднуються із знаннями і духовним внутрішнім світом. Здатність генерувати і вирішувати амбітні цілі представляється одним з найбільш важливих якостей особистості, що сприяють досягненню успіху. На відміну від честолюбства, спрямованого, як правило, на вирішення своїх індивідуальних, особистих цілей, амбітність, в основному, пов'язана з вирішенням корпоративних, колективних, групових чи суспільних завдань. Амбіції активізують людину, змушують її бути кращою, робити щось нове, вдосконалювати свої знання та вміння. Людина хоче домогтися популярності, кар'єрного зростання або багатства і починає працювати над розкриттям і розвитком своїх талантів. Якщо амбіції поєднуються з такими рисами характеру, як працьовитість, завзятість, вимогливість до себе, креативність і оптимізм, то у людини велике майбутнє. У амбіцій є багато безперечних достоїнств, але вистачає і недоліків: вона змушує витратити набагато більше сил і ресурсів, ніж потрібно для спокійного й щасливого життя; викликає заздрість оточуючих; змушує ризикувати і може привести до краху кар'єри або сімейного життя; заважає нам отримувати задоволення від дрібних повсякденних справ і тихої радості звичного життя.

Амбітність – це якість, схожа з честолюбством, це постійне бажання чогось більшого, ніж є на даний момент, постійне докладання зусиль (як розумових, так і фізичних) для досягнення поставлених цілей. Амбіційний – це мотивована на успіх, комунікабельна людина, яка ніколи не кориться з поразкою. З економічної точки зору, такі люди просто незамінні для роботи в команді, їх бажання постійно мотивують, змушують діяти і досягати своєї мети. Здавалося б, одні позитивні сторони. З точки зору суспільства, амбітна людина – це результат успішної соціалізації, коли індивідуум прийняв норми і правила, що панують у соціумі, і почав по них грати. І дійсно, ніхто не скаже про успішну людину: «він асоціальний» або «вона не законослухняна». Навпаки, успішність невідривно пов'язана з відповідними етичними нормами. З точки зору громадської думки, амбітна людина – це особистість, гідна поваги і наслідування. Амбітність – потреба в успішності, досягненні більшого, заснована на підвищених домаганнях до життя. Амбітність як особистісна якість, виникає ще в дитинстві. Дитина в процесі виховання реагує на реакції оточуючих відносно її перших успіхів і таким чином в неї формується потреба в успіху, з'являються перші дитячі амбіції. Згодом амбіції ростуть відповідно потребам. Це одна з тих особистих якостей, яка формується в процесі соціалізації, при цьому багато що залежить від перших успіхів в дитячому віці, від реакції оточуючих, від духовних цінностей, прищеплених дитині батьками. У свою чергу амбіції – це мотиви людини, фундаментом яких є потреба в успіху. Одне з безперечних позитивних якостей особистості, що сприяє формуванню амбітності – це прагнення бути лідером. Лідера можна визначити як найбільш авторитетну особистість в даному соціальному співтоваристві, що грає центральну роль в організації спільної діяльності і регулюванні взаємостосунків у групі. Лідер – це людина, яка, задовольняючи власний егоїзм, реалізує суспільний інтерес. Лідер володіє трьома групами якостей, серед яких умовно можна виділити: інтелектуальні здібності, особистісні якості та здорова амбітність. Серед різноманітних особистісних якостей можна виділити чотири найбільш важливих: самостійність, амбітність, наполегливість, стійкість. Перша якість – самостійність в глобальному сенсі можна визначити як прагнення людини самій визначати своє життя, самостійно вибирати цілі в роботі і засоби для їх досягнення. Наявність таких рис особистості – одна з найважливіших умов успіху.

Амбітність також є важливою якістю, яка допомагає долати будь-які перешкоди на шляху до успіху. Цікаво відзначити, що ставлення людей до даної особистісної якості значно різняться у різних культурах. У США воно оцінюється як гідність, а в Росії – частіше як недолік, принаймні, про таких людей нерідко говорять з осудом. Тим не менш, амбітність, як

підвищена самооцінка і віра в успіх, надає людині додаткові сили і допомагає справлятися з труднощами. Наполегливість діяльності означає бажання робити все можливе для досягнення успіху і готовність піти заради нього на певні жертви. Стійкість до життєвих негараздів і вміння тримати удари долі складається з двох компонентів: здібності не падати духом за несприятливих обставин та вміння витягати позитивний досвід з невдач.

Амбітність – найважливіша якість, що дає успішному керівнику ту енергію, без якої неможлива перемога в будь-якій сфері людської діяльності. У той же час скромність лідера проявляється в тому, що він не буде приписувати собі всі досягнення організації, в іншому випадку у його підлеглих може виникнути відчуття, що їх використовують.

Ентузіазм – це те, що заражає емоції, що змушує здійснювати трудові подвиги. Жоден великий проект не був виконаний тільки на основі холодного розрахунку. Віра в майбутнє, віра в успіх, гордість за свою організацію, радість спільної праці – всі ці фактори значно посилюють ресурс організації, при цьому вони виходять виключно від її лідера.

Ефективність формування такої моральної якості як амбітність значною мірою залежить від спрямованості навчально-виховного процесу, методів та форм його організації. Пріоритетну роль доцільно відводити активним методам, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії, сприяє формуванню критичного мислення, амбітності, ініціативи й творчості. До таких методів відносять: соціально-проектну діяльність, ситуаційно-рольові ігри, соціограму, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху, аналіз конфліктів та моделей стилів поведінки.

Специфіка майбутньої професії висуває підвищені моральні вимоги до офіцера-прикордонника. Ці вимоги виступають як загально педагогічна ідея, яка має базуватися на мудрості, добрі, тактовності, амбітності, вимогливості, освіченості, національній свідомості особистості, котра має власні тверді переконання, міцні моральні устої, здатна мужньо їх відстоювати, вільна і незалежна натура, яка викликає повагу у підлеглих і начальників. Сьогодні слово «амбіція» перестало асоціюватися з поняттям «завищена самооцінка» або «домагання на право займати вищу посаду». Навпаки, практично у всіх оголошеннях про вакансії висувається вимога до кандидата на посаду – «амбітність».

**Висновки.** Таким чином, під амбітністю варто розуміти сукупність особистісних характеристик, які спрямовані на досягнення успіху, прагнення до влади, домагання до життя, а так само схильність до ризику. Важливо зробити акцент на формування адекватного середнього рівня амбітності. Людина, що має адекватний рівень здатна реально оцінити свої можливості і бажання і тому цілі, які вона ставить перед собою, цілком досяжні, хоча і вимагають певних зусиль і витрат. З людей з адекватними амбіціями і досить високою самооцінкою виходять відмінні працівники на посадах, що вимагають постійного підвищення якості чи обсягів роботи і які передбачають кар'єрний зріст. Амбіційна людина завжди прагне до чогось більшого, ніж є на даний момент, тому така якість є цінною для досягнення успіхів.

Отже, амбітність – це правильна постановка людиною особистих і професійних цілей та їх досягнення, прагнення до отримання нових знань, саморозвитку. Генератором амбітних цілей і планів може стати лише людина, наділена здатністю розглядати в об'єктах і явищах зовнішнього світу потенціал до різкого руху і розвитку. Для цього потрібно бути володарем відповідної якості особистості – амбітності.

#### Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Від волі до особистості. – К.: Україна-Віта, 1995. – 207 с.
2. Домагання // Великий тлумачний словник сучасної української мови К., 2005. – С. 316.
3. Леонтьєв О. М. Особистість у загально-психологічній теорії діяльності // Психолог № 8, 2003 р. – С. 10–31.
4. Лозниця В. С “Психологія і педагогіка”. К., 2000. – 264с.

5. Психология успеха. – М. : Эксмо, 2005. – 259 с.
6. Основы практической психологии: Підручник / За заг. ред. В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. – К. : Либідь, 2009. – 536 с.
7. Сафін О. Д. Психология управлінської діяльності командира: Навчальний посібник. – Хмельницький: Видавництво академії ПВУ, 1997. – 149 с.
8. Ягупов В. В. Військова психологія: Підручник. – К. : ТанDEM, 2004. – 656 с.
9. Ягупов В. В. Управлінські функції офіцера та їх педагогічний зміст // Вісник АУ при Президенті України. Вид-во УАДУ. – № 2. – 2000. – С. 307–310.

**Топольницькая Галина. Амбициозность как важное морально-психологическое качество в системе профессиональной подготовки будущих офицеров-пограничников.**

*В данной статье сделана попытка раскрыть теоретические аспекты сущности понятия «амбициозность» как важного морально-психологического качества будущего офицера-пограничника, которая побуждает к правильной постановке профессиональных целей, их достижения, получения новых знаний, саморазвития и влияет на продуктивность управленческой деятельности в структурных подразделениях Государственной пограничной службы Украины.*

**Ключевые слова:** амбиция, амбициозный, профессионализм, мотивация, креативность, оптимизм, ответственность, настойчивость.

**Topolnytska Halina. Ambitiousness as a an important moral-psychological quality in the system of professional training of future border guard officers**

*The specific character of future profession sets increased moral requirements to a border guard officer. These requirements act as a general pedagogic idea, which is based on wisdom, good, tact, ambition, exactingness, education, national consciousness of a personality, who has his own considered opinion, moral rectitude, and is capable to defend them, who is a free and independent nature, respected both by his subordinates and chiefs. To generate ambitious objectives and plans can only a person, capable to detect in the objects and phenomena of the outer world the potential to boost and develop. For this, one must possess such personal quality as ambition. In the paper it has been attempted to highlight the theoretical aspects of the definition «ambition» as an important moral-psychological quality of a future border guard officer, that determines setting right professional goals and their achievement, getting new knowledge and self-development, and influences management efficiency in the units of the State Border Guard Service of Ukraine.*

**Key words:** ambition, ambitious, professionalism, motivation, creativity, optimism, exactingness, persistence.

УДК 37.015.32(045)

**Наталья Туровец**, аспирант  
УО «Мозырский государственный педагогический  
университет имени И.П. Шамякина»

**АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ ПРОЦЕССА САМОАКТУАЛИЗАЦИИ  
ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ**

*В данной статье дана характеристика феномена самоактуализации личности с позиций основных современных концептуальных подходов – антропологического, личностно-деятельностного, акмеологического и аксиологического. Определены преимущества и недостатки каждого из перечисленных выше теоретико-методологических подходов к пониманию концепции самоактуализации личности. Обосновано приоритетное значение аксиологического подхода как основной методологической базы в исследовании проблемы самоактуализации личности будущего педагога.*